

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

[Tractatus de attributis, de visione beatifica, de scientia Dei ac de ejus
voluntate et providentia]

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

§. IX. Explicantur varij modi quibus Deus dicitur esse in rebus

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77132](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77132)

motum utriusque, per accidens moveretur: Sicut anima per accidens ad motum corporis moveretur, & corpus Christi ad motum specierum.

119 Respondeo eos qui talia obijciunt, esse rebus sensibilibus & corporalibus nimis addictos, nec percipere ea quæ Dei sunt; sed de illo (ut dicit Vazquez) tanquam de re corporea sentire, ac philosophari. Unde ad primum respondeo negando sequelam: sicut enim quando Deus in tempore creavit mundum, in hoc spatio in quo nunc est, non est mutatus acquirendo novam præsentiam ad illum, sed tota mutatio fuit ex parte creaturæ, quæ transiit de non esse ad esse: ita etiam, licet jam produceret de novo aliquod corpus in spatiis imaginariis, & fieret illi præsens secundum suam substantiam, in se non mutaretur, sed tota mutatio se teneret ex parte effectus de novo producti. Ratio est, quia Deus non fit præsens creaturæ, nisi agendo in illam, eamque actione suâ immutando, ut supra ostendimus: ex hoc autem quod Deus causet & immutet aliquid, non movetur, nec mutatur in se: quia non agit ut motus ab alio, neque ut transiens de potentia ad actum, sed ut purè movens, & actus purus. Quod ut magis explicetur, &

Adversariorum imaginatio ratione corrigatur, 120 Observandum est diligenter, quod Deus non dicitur fieri præsens & existens in rebus per hoc, quod velut loco aliquo recedat, & rebus appropinquetur; sed per hoc quod in seipso immotus manens, trahat intra se ex vi operationis suæ conueniens, res quas producit, easque è nihilo educendo, faciat sibi præsentem. Unde sicut si ex vi operationis meæ, haberem vim trahendi ad me, ex aliquo loco valde remoto atque distante, rem aliquam, & faciendi mihi illam præsentem, mutatio non se teneret ex parte mei, sed ex parte illius rei quæ traheretur ad mei præsentiam: ita quia quando Deus ex vi operationis suæ educit res ex nihilo, trahit illas intra vastitatem, & finem immensitatis suæ, sibi quæ eas hoc modo conjungit, atque præsentem facit: tota mutatio se tenet in illo contactu, atque præsentia, ex parte creaturarum, & nullo modo ex parte Dei, qui ut dicitur Sapient. 7. *In se permanens, omnia innovat.*

Ad secundum nego sequelam: ad cuius probationem dicendum, quod si Deus produceret in spatiis imaginariis duo corpora inter se distantia, non esset actus, sed potentia tantum & virtute in spatio imaginario intermedio. Ad illud verò quod dicitur in contrarium, nempe quod tunc divina substantia esset quasi à se divisa, & veluti discontinua. Respondeo hoc fundari in falsa imaginatione rerum spiritualium, quasi dividatur earum substantia, si non continuatim ponatur in spatio, ita quod operetur in extremis, & non in medio: licet enim hoc sufficeret ad divisionem rei quantæ, quæ commentatur spatio; non tamen ad divisionem rei spiritualis, quæ est independens à loco, & quæ magis illum continet, quam contineatur ab illo. Sicut ergo dicemus in Tractatu de Angelis, quod Angelus potest esse in quatuor angulis alicujus aulæ, absque eo quod sit in spatio intermedio: quia potest illis applicare suam virtutem, absque eo quod in medio operetur; nec tamen propterea sequitur, ejus substantiam esse à se divisam, & veluti discontinuam, sed tantum illum ponere suam operationem, & applicare suam virtutem in extremis, & non in medio. Ita similiter, licet Deus in spatiis imaginariis applicaret suam

Diff. 4.
art. 3.

A virtutem duobus corporibus inter se distantibus, & non medio, non divideretur in se, sed solum divideret effectus, & substantia ejus afflueret illis sic divisus, sine divisione sui: in quo oportet imaginationem transcendere, eamque corrigere ex eminentia rei spiritualis, & independentia illius à loco corporeo.

Ad tertium nego etiam sequelam: ut enim aliqua res per accidens ad motum alterius moveri dicatur, duo requiruntur: primum est, ut illa circumscriptivè, aut saltem definitivè sit in corpore, quod movetur; secundum est, ut in ordine ad terminum motus variet distantiam, ac proinde quod antea non sit ei substantialiter præsens. Nam quando una manus v.g. movetur & applicatur alteri, tunc anima propriè non dicitur moveri localiter, etiam per accidens: tum quia non est definitivè in sola manu, sed in toto corpore: tum etiam, quia tota est non solum in manu movente, sed etiam in ea, quæ est terminus motus, & applicationis alterius. Cum ergo in casu argumenti utriusque hæc conditio Deo deesset: quia non esset definitivè in illo corpore producto in spatiis imaginariis, quod moveretur in ordine ad mundum; nec esset absens, sed substantialiter præsens ipsi mundo, in ordine ad quem tale corpus moveretur, non diceretur moveri per accidens ad motum illius. Unde patet disparitas ad exempla adducta; nauta enim est in navi circumscriptivè, & anima definitivè in corpore: præterea illa non sunt substantialiter præsentia loco, qui est terminus motus localis navis, vel corporis.

§. IX.

Explicantur varii modi, quibus Deus dicitur esse in rebus.

Dico primò, Deum esse tribus modis in omnibus rebus: scilicet per essentiam, per præsentiam, & per potentiam. Ita D. Thomas hic art. 3.

Probat: Quia, ut ibidem exponit S. Doctor, videmus in rebus creatis, quod tripliciter potest quis esse in aliquo loco. Primò per suam substantiam, sicut Rex in throno in quo sedet. Secundò per præsentiam, sicut est in aula sua, & in his ad quæ potest ejus intuitus se extendere. Tertio per potentiam, sicut idem Rex est in toto regno; & Sol in visceribus terræ, quatenus ibi etiam distans operari potest: Deus autem est præsens omnibus rebus his tribus modis. Primò quoad essentiam, quia *adest omnibus ut causa essendi*, ut loquitur S. Doctor hic art. 3. id est, quia producit & conservat esse in omnibus rebus, portatque omnia verbo virtutis suæ; quæ virtus non est ab illo diffusa & separabilis, sed ipsamet Dei substantia, ut antea declaravimus. Secundò quoad præsentiam, quia omnia sunt præsentia & nuda oculis ejus, & ipse cognitione practicâ omnia regit, & speculativâ omnia videt. Unde meritò deridet Cyrillus Jerosolymitanus ineptissimos errores Gentilium, quorum aliqui Solem Deum fecerunt, ut nocturno tempore sine Deo permanerent; alii Lunam, ut per diem Deum non haberent suorum criminum inspectorem, & in ejus absentia liberius peccare possent, *Cum* (inquit) *aberraverint quidam ab uno Deo, alij quidem Solem ponebant, ut occidente Sole, noctis tempore sine Deo essent; alij verò Lunam, ut in die Deum non haberent. Adeo Dei oculos effugebant, ut ne in illos inciderent, Deos qui quandoque absen-*

absentes essent, captarent. Non sic Christiana Religio, quæ nobis omni tempore, & omni loco præsentem exhibet Deum, & oculos ejus Sole lucidiores, circumspicientes omnes vias hominum, ut dicitur Ecclesiastici 23. Unde Boëtius libro 7. de consol. Magna nobis indita est necessitas bene vivendi, qui omnia agimus ante oculos iudicis cuncta cernentis. Quod etiam eleganter declarat Augustinus serm. 46. de verbis Domini: his verbis: *Procedis & videris. Intras & videris. Lucerna extrema est videris. Cubile ingredieris & videris. In corde versari videris.*

Tertio Deus dicitur esse in rebus per potentiam, quia potest operari in omnibus rebus quidquid vult, & in ditione ejus cuncta sunt posita, ut dicitur Esther 13. Et hoc tertio modo, Deus potest dici esse supra cælos, & extra hunc mundum, in locis, seu spatiis imaginariis: quia ibi potest operari, & novos mundos producere. Circa quod,

124 Notandum est primo, magnum & notabile discrimen inter Deum & Angelum, cum enim divina virtus versetur circa nihil, tanquam circa proprium subiectum, & ex eo creaturas possit educere, potest dici esse per potentiam in spatiis imaginariis, quia in illis potest operari, & novos mundos producere: secus vero Angelus, quia ille non operatur per virtutem creativam, sed eductivam, nec facit, sed præsupponit subiectum in quod operatur: unde cum nihil sit in spatiis imaginariis, circa quod possit operari, seu applicare suam virtutem, non potest dici ibi esse, etiam per potentiam.

125 Advertendum est etiam, hunc tertium modum præsentia distinguere à primo: quia primus fundatur in actuali operatione Dei virtualiter transeunte, ut supra ostendimus: iste vero in divina omnipotentia, quatenus potest ad extra operari. Unde hic modus præsentia competit Deo ab æterno, quamvis alter illi conveniat solum in tempore. Item Deus dicitur esse in rebus per potentiam, quatenus divina potentia habet rationem causæ efficientis: dicitur vero esse quoad essentiam, per suam virtutem, vel per actionem virtualiter transeuntem, quatenus illa habet rationem causæ formalis, ut antea explicatum est.

126 Tertio observandum est, quod licet Deus sit in omnibus rebus per essentiam, præsentiam, & potentiam; speciali tamen modo dicitur esse in Cælo Empyreo, primo ob loci huius dignitatem & præstantiam; secundo, quia in eo specialius rutilat, ac splendet divina majestas, quam in reliquis mundi partibus; tertio, quia ibi specialiter operatur, & beatis seipsum manifestat, ac fruendum exhibet. Unde Bernardus serm. 7. in dedicatione. *Licet in omni loco sit, qui nullo clauditur loco, signanter tamen dicimus, Pater noster qui es in Cælo: quod alter illic, & proprio quodam modo presentem se exhibeat; non quidem ipse diversus, sed diversa distinguens.*

127 Dico secundo: Deus per gratiam & charitatem existit in anima iusti, speciali modo, & non solum dando dona sua, sed etiam personaliter inhabitando. Ita communiter nostri Thomistæ, contra Vazquem hic disp. 30. cap. 3. & Valentiam puncto 3. qui docent præsentiam Dei in anima iusti, fieri solum per dona gratiæ, non per substantiam & realem essentiam suam præsentiam: eo modo (inquunt) quo Sol, ratione caloris & radiorum, dicitur esse præsens in remotissimis

A terræ partibus, ubi tamen secundum propriam substantiam non adest.

Nostra tamen conclusio est D. Thomæ infra quæst. 43. art. 3. ubi appellat errorem, sententiam dicentium non dari iustis Spiritum Sanctum, sed tantummodo ejus dona, & 4. contra Gent. cap. 18. dicit: *Spiritus Sanctus secundum substantiam suam inhabitat mentem.* Idem docet Aalenis 1. p. quæst. 73. memb. 4. art. 1. & alii Theologi in 1. dist. 14. Imò & ipse Seneca licet Gentilis, hoc videtur agnovisse, cū dixit in quadam Epistola: *Deus ad homines venit, imò quod propius est, in homines venit: nulla sine Deo mens bona est.*

Eadem veritas ratione suadet. Primo quia per gratiam & charitatem datur animæ iustificata: Spiritus Sanctus, quantum ad propriam ejus substantiam, ut ostendemus in Tractatu de Trinitate, & colligitur ex illo Apostoli ad Roman.

6. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum qui datus est nobis.* Adde quod per amorem amicitia, amici non solum dant sua, sed etiam seipsum, & potissimum cor & amorem: unde cum Spiritus Sanctus sit amor, & cor sanctissima Trinitatis specialiter dicitur mitti & dari per infusionem gratiæ. Nec sola Spiritus Sancti persona, sed tota sanctissima Trinitas, per charitatem fit realiter & intimè præsens animæ iusti, Deum diligentis ut testatur ipsemet Christus Joann. 4. his verbis: *Si quis diligit me, diligetur à Patre meo, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* Ex quibus locis aperte colligitur, quod Deus peculiari modo, distincto ab illis, rebus generalibus, quibus est in omnibus rebus, est realiter & intimè præsens in anima iusti: nam si non esset realiter ibi præsens peculiari modo, non diceretur iustum recipere Spiritum Sanctum, imò totam sanctissimam Trinitatem, sed solummodo dona gratiæ, quæ sunt ejus effectus.

Secunda ratio petitur ex natura ipsius charitatis, quæ est perfecta cum Deo amicitia, ut docet S. Thomas 2. 2. quæst. 23. art. 1. Amor enim amicitia, juxta eundem S. Doctorem 1. 2. quæst. 23. art. 1. triplicem includit unionem: unam quam supponit, & quæ consistit in hoc quòd amans & amatum sint ejusdem conditionis, & similes inter se; amor enim, ut communiter dicitur, aut similes facit, aut invenit. Secundam, quæ formaliter facit, quia ipse amor est quædam inclinatio & pondus in amatum, & unio, vel nexus amantis cum amato, vel ut loquitur Augustinus libro 8. de Trin. cap. 10. *unctura quadam duo aliqua copulans, vel copulare appetens, amantem & quod amatur.* Tertia est realis & physica, ad quæ amor tendit, & quam effectivè producit, quando est potens & efficax: unde cum amor Dei efficacissimus, & potentissimus sit, amicitia hominis ad Deum, triplicem illam unionem importat.

E Prima fit per gratiam, per quam homo aliquo modo assimilatur Deo, & fit consors & particeps divinæ naturæ, ut dicitur 2. Petri 1. Secunda consistit in charitate, quæ est affectus hominis erga Deum. Tertia vero fit per realem præsentiam, & inhabitationem Spiritus Sancti, & totius Sanctissimæ Trinitatis in anima iusti, quæ unio consummatur in patria per gloriam, ubi Deus intimè unicitur intellectui beatorum, per modum speciei impressæ & expressæ, ut ostendemus in Tractatu de visione beata. Unde sicut lumen gloriæ est ultima dispositio ad illam ineffabilem unionem, ita & gratia & charitas ad istam. Et rursus, sicut unio Dei cum intellectu beati, realis

128

Disp. 13. art. 3.

129

Disp. 13. art. 3.

est, & intima, nec habet pro ratione formali contactum immensitatis, licet illum præsupponat: ita & unio Dei cum anima iusti, per charitatem & gratiam. Denique, licet si per impossibile Deus non esset in Beatis, illis tribus modis generalibus, quibus est in omnibus rebus; unio tamen per modum speciei, ad quam lumen gloria disponit, sufficeret ut diceretur illis præfens secundum suam substantiam & essentiam; ita si per impossibile non esset in iustis per suam immensitatem, per gratiam tamen & charitatem fieret illis substantialiter præfens.

130 Objicies primò cum Vazque: D. Thomas hic art. 3. explicans unionem Dei cum anima, quæ fit per gratiam, docet quod Deus unitur animæ, & adest illi, ut amatum in amante: Sed hæc unio est solum objectiva, & secundum affectum, non autem realis, & secundum substantiam: Ergo &c. Respondeo quod quando S. Thomas dicit, quod Deus per gratiam unitur animæ, & adest illi, ut amatum in amante, non est intelligendus de sola unione formali, in qua consistit amor, & quæ est solum objectiva, & secundum affectum; sed de unione ad quam tendit, & quam efficit, si sit potens & efficax; quæ non est solum secundum affectum, sed etiam secundum realem præsentiam amati cum amante, ut antea exposuimus.

131 Objicies secundo. In justificatione hominis Deus non alio modo intelligitur esse in anima, quam ut infundens gratiam: Sed hic modus præsentia pertinet ad generalem existentiam Dei in rebus; illa enim (ut supra ostendimus) fundatur in operatione Dei virtualiter transeunte: Ergo Deus non est aliquo modo speciali præfens in anima iusti, per gratiam & charitatem.

Respondeo negando Majorem: licet enim in justificatione hominis, Deus sit in anima per modum agentis & infundentis gratiam, qui modus pertinet ad operationem Dei virtualiter transeuntem: hæc tamen præsentia præsupposita, mediantibus donis gratiæ in anima receptis, nascitur nova habitudo illius ad Deum, ut possessum, & præsentem, & resultat in ea modus quidam specialis unionis & præsentia, ratione cuius sanctissima Trinitas dicitur venire ad nos, & mitti, vel dari Spiritus Sanctus, ut antea declaravimus. Nec talis præsentia Dei ut possessi, est solum affectiva, & intentionalis, sed etiam realis & physica: quatenus ipse Deus personaliter datur, aut mittitur, ut inhabiter, & sit præfens in anima, non solum per modum agentis, sed etiam per modum amici conviventis ipsi animæ, per modum sponsi ab ipsa possessi; & per modum summi boni in quod habet jus, & quo fruatur imperfectè hic in via, & consummatè in patria, ubi erit specialis unio divinæ essentia in ratione speciei. Unde Augustinus: *Deus est in mundo sicut auctor & rector, in anima sicut sponsus in thalamo, in beatis sicut splendor, in iustis adiutor & protector, & in reprobis sicut pavor & horror.*

De hac mirabili & ineffabili præsentia, & unionem Dei cum anima iusti, plura dicemus in Tractatu de Trinitate, quando agemus de missione Divinarum Personarum. Interim placet totam hanc de immensitate Dei disputationem elegantissimis magni Gregorii verbis concludere. Ipse manet intra omnia, & extra omnia: ipse supra omnia, & infra omnia: superior per potentiam, inferior per sustentationem, exterior per magnitudinem, interior per subtilitatem, sursum regens, deorsum continens, extra circumdans, intenus penetrans;

A nec aliâ parte superior, aliâ inferior, aut aliâ parte exterior, aliâ interior; sed unus, & idem totus, ubique præsidendo sustinens; & sustinendo præsidens, circumdando penetrans, penetrando circumdans &c.

Similia habet Hidorus libro 1. de summo bono cap. 2. ubi divinx immensitatis characteres sic describit: *Immensitas divina magnitudinis ita est, ut intelligamus eum intra omnia, sed non inclusum; extra omnia, sed non exclusum; & ideo interior, ut omnia contineat; ideo exterior, ut incircumscripâ magnitudinis suæ maiestate omnia concludat. Per id ergo quod est exterior, ostenditur esse creator: per id quod interior, gubernare omnia demonstratur.*

ARTICULUS VI.

De immutabilitate Dei.

Ad questionem 9. Divi Thome.

Duo circa immutabilitatem Dei agit D. Thomas quæst. 9. primò demonstrat Deum esse omni modo immutabilem, secundo ostendit omnem creaturam esse mutabilem, vel quantum ad esse, vel quantum ad aliqua accidentia, quæ etiam sequenti breviter exponenda, & demonstranda sunt.

§. Unicus.

Demonstratur Deum esse omnino immutabilem, & omnem creaturam mutationi obnoxiam.

Dico primò: Deum esse omnino immutabilem.

Conclusio est certa de fide, & colligitur ex variis Scripturæ, & SS. Patrum testimoniis, quæ infra referemus. Ratio etiam naturalis illam demonstrat. Prima quam adducit D. Thomas hic art. 1. & quæ est virtualiter triplex, sumitur ex tribus attributis, quæ sunt propria fundamenta divinæ immutabilitatis: scilicet à ratione actûs puri, simplicitate Dei, & ejus infinitate, quæ remouent tres conditiones, quæ essentialiter requiruntur, vel saltem aliqua illarum, ad veram mutationem; ad illam enim requiritur primò potentialitas, seu privatio & carentia alicujus formæ, quæ se habeat ut terminus à quo: secundo requiritur subiectum mutabile, & susceptivum diversarum formarum: Tertio necessarius est terminus ad quem, seu forma de novo producta, & tali subiecto adveniens. Sic ergo D. Thomas tribus rationibus probat omnimodam immutabilitatem Dei. Primò quia est actus purus, subindeque caret privatione formæ, quæ se tenet ex parte termini à quo. Secundo quia est simplicissimus, ac proinde subiectum incapax motûs: illud enim debet de necessitate compositionem admittere, cum debeat in se recipere aliquam formam quam antea non habebat. Tertio quia est simpliciter infinitus, & omnes in se continet, atque ita nihil potest illi advenire de novo, nec moveri ad aliquem terminum, seu ad aliquam formam, aut perfectionem quam antea non habuerit.

Secunda ratio sumitur ex eo quod Deus est primum movens simpliciter: Nam cum omnis motus procedat ab aliquo immobili, quod non movetur secundum illam speciem motûs, sicut videmus quod alterationes, generationes, & corruptio-

in orat. Domini.

Disp. 13. art. 2. & 3.

Lib. 2. Moral. cap. 2.